

Lakivaliokunta

Torstai 23.2.2023 klo 10.00—10.20

Läsnä

puheenjohtaja Leena Meri ps
varapuheenjohtaja Sandra Bergqvist r
jäsen Sanna Antikainen ps (4, 5, 6) (3 osittain)
jäsen Hanna Huttunen kesk
jäsen Saara Hyrkkö vihr (5, 6) (4 osittain)
jäsen Marko Kilpi kok (4, 5, 6) (3 osittain)
jäsen Pasi Kivisaari kesk (4, 5, 6) (3 osittain)
jäsen Antero Laukkanen kd
jäsen Jukka Mäkynen ps
jäsen Jouni Ovaska kesk (5, 6) (4 osittain)
jäsen Suldaan Said Ahmed vas (4, 5, 6) (3 osittain)
jäsen Mirka Soinikoski vihr (4, 5, 6) (3 osittain)
jäsen Paula Werning sd
varajäsen Kim Berg sd (4, 5, 6) (3 osittain)

Sihteerit

valiokuntaneuvos Marja Tuokila
valiokuntaneuvos Mikko Monto

1. Nimenhuuto

Toimitettiin nimenhuuto. Läsnä oli 6 jäsentä.

2. Päätösvaltaisuus

Todettiin, että kokous ei ollut päätösvaltainen.

3. Ulosoton rakenneuudistus

Valiokunnan oma asia O 57/2022 vp

Merkittiin, että kokous tuli päätösvaltaiseksi.

Valiokunta lopetti asiantuntijakuulemisen.

Valmistavaa keskustelua ei syntynyt.

Valiokunta hyväksyi kannanoton.

Pöytäkirja LaVP 138/2022 vp

Ulosoton organisaatio ja toiminnot on uudistettu 1.12.2020 voimaan tulleella ulosottokaaren muutoksella. Uudistusta käsitellessään eduskunta hyväksyi lakivaliokunnan mietinnön (LaVM 22/2018 vp) pohjalta lausuman, jossa edellytetään hallituksen seuraavan tarkoin ulosoton organisaatiomuutoksen ja täytäntöönpanon jakamisen toimivuutta ja vaikutuksia sekä antavan lakivaliokunnalle asiasta selvityksen vuoden 2022 loppuun mennessä. Lausuman mukaan seurannassa ja selvityksessä tulee kiinnittää erityistä huomiota uudistuksen vaikutuksiin velallisten ja velkojien asemaan, oikeusturvaan ja kielellisten oikeuksien toteutumiseen sekä täytäntöönpanon laatuun, asiantuntemukseen ja perintätulokseen samoin kuin uudistuksella tavoiteltuihin säästöihin.

Ulosottolaitos on oikeusministeriön pyynnöstä laatinut rakenneuudistuksen toimivuudesta ja vaikutuksista sisäisen selvityksen. Selvitys on toimitettu lakivaliokunnalle marraskuussa 2022 (O 57/2022 vp).

Ulosottolaitoksen selvityksestä ilmenee, että tarkastelujakso on ollut liian lyhyt laajan uudistuksen luotettavaan arviointiin ja johtopäätösten tekemiseen. Tarkastelujakso on ollut haastava myös muun muassa henkilöstömuutosten toimeenpanon viivästymisen, mittavien rekrytointien sekä koronaviruspandemian ja siihen liittyvän laajan etätyön vuoksi. Mainituista haasteista huolimatta ulosoton rakenneuudistuksen arvioidaan edenneen oikeasuuntaisesti, ja joiltain osin on jo päästy tavoitellulle tasolle. Esimerkiksi toiminnan tulokellisuus ja velvoitteiden täytäntöönpanon toimivuus on kyetty muutoksessa turvaamaan, ja ulosoton euromääräinen perintätulos on pysynyt hyvällä tasolla. Myöskään asianosaisten oikeusturvassa ei ole havaittu heikentymistä.

Lakivaliokunta pitää havaintoja myönteisinä. Voidaan arvioida, että rakenneuudistuksen myötä Ulosottolaitos on organisoitu tavalla, joka antaa hyvät mahdollisuudet kehittää toimintoja edelleen.

Selvityksestä kuitenkin ilmenee, että keskeneräiset virkaehtosopimusneuvottelut ja Ulosottolaitoksen taloudellinen tilanne aiheuttavat riskejä tavoitteiden toteuttamiselle, ja myös henkilökunta on kuormittunutta. Tämän vuoksi valiokunta kiinnittää myös tässä yhteydessä vakavaa huomiota Ulosottolaitoksen aliresursointiin ja sen vaikutuksiin ulosottolaitoksen toimintaedellytyksiin ja henkilöstön työhyvinvointiin ja jaksamiseen sekä viittaa vastikään antamaansa mietintöön oikeudenhoidon selonteosta (ks. LaVM 31/2022 vp ja siinä viitatus valiokunnan aiemmat lausunnot).

Kyseisestä mietinnöstä ilmenee, että ulosoton henkilöstömäärä on laskenut rakenneuudistuksessa tavoitellut 200 henkilötyövuotta, mutta nykyinen budjetin taso ei ole riittävä (ks. LaVM 31/2022 vp, s. 10). Henkilöstön määrä on tehtäviin nähden liian vähäinen ja työn kuormittavuus näkyy lisääntyneinä sairauspoissaoloina, joissa merkittävänä syynä on henkinen uupumus. Tilanteesta huolimatta Ulosottolaitokselle on menokehyksissä asetettu noin neljän miljoonan euron lisäleikkaus, minkä toteuttaminen merkitsee noin 120 henkilön irtisanomisesta tilanteesta, jossa nykyinenkään henkilöstöresurssi ei ole riittävä. Lisäksi mietinnöstä ilmenee tämän toteuttamisen merkitsevän oikeudenhoidon heikentymistä ja myös valtion fiskaalisten etujen vaarantumista.

Pöytäkirja LaVP 138/2022 vp

Lakivaliokunta on oikeudenhoidon selontekoa koskevassa mietinnössään ehdottanut eduskunnan hyväksyttäväksi kannanottoehdotuksen, jonka mukaan eduskunta edellyttää hallituksen huolehtivan oikeudenhoidon toimintaedellytyksistä ja ryhtyvän välittömiin toimenpiteisiin oikeudenhoidon rahoitusvajeen korjaamiseksi lisäämällä olennaisesti oikeudenhoidon pysyviä määrärahoja selonteossa esitettyjen resurssitarpeiden perusteella vaalikaudet ylittävällä, kestäväällä ja pitkäjänteisellä tavalla. Selonteon käsittely eduskunnassa on tällä hetkellä vielä kesken.

Edellä esitetyn ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää tärkeänä, että ulosoton rakenneuudistuksen seurantaan jatketaan kiinnittäen jatkossakin erityistä huomiota eduskunnan lausumassa mainittuihin seikkoihin sekä Ulosottolaitoksen taloudelliseen tilanteeseen ja henkilöstön työhyvinvointiin.

Merkittään selvitys saaduksi.

Asian käsittely valiokunnassa on päättynyt.

4. Käräjäoikeusverkoston rakenneuudistus ja summaaristen riita-asioiden keskittäminen

Valiokunnan oma asia O 58/2022 vp

Valiokunta lopetti asiantuntijakuulemisen.

Valmistavaa keskustelua ei syntynyt.

Valiokunta hyväksyi kannanoton.

Käräjäoikeuksien rakenneuudistus tuli voimaan 1.1.2019. Rakenneuudistuksen jälkeen käräjäoikeuksia on 20 entisten 27 sijaan. Summaaristen velkomusasioiden käsittely keskitettiin yhdeksään käräjäoikeuteen 1.9.2019 alkaen.

Eduskunta on edellyttänyt hallituksen seuraavan käräjäoikeuksien rakenneuudistuksen ja summaaristen riita-asioiden käsittelyä koskevan uudistuksen vaikutuksia kiinnittäen erityistä huomiota oikeusturvan alueelliseen saatavuuteen, kielellisten oikeuksien toteutumiseen, taloudellisiin vaikutuksiin ja oikeudellisten palvelujen tarjontaan sekä antaa lakivaliokunnalle edellä mainituista seikoista selvityksen vuoden 2022 loppuun mennessä (EV 126/2017 vp — LaVM 11/2017 vp ja EV 32/2018 vp — LaVM 3/2018 vp).

Professori Mikko Aaltonen on oikeusministeriön asettamana selvityshenkilönä arvioinut uudistusten toimivuutta ja vaikutuksia eduskunnan lausumissa edellytellyllä tavalla. Selvitys on toimitettu lakivaliokunnalle joulukuussa 2022 (O 58/2022 vp).

Selvityksestä ilmenee, että vuonna 2020 alkanut koronaviruspandemia on monin tavoin vaikuttanut käräjäoikeuksien toimintaan ja vaikeuttanut myös käräjäoikeuksien rakenneuudistuksen vaikutusten arviointia. Selvityksen mukaan tarkastelujakso on ollut liian lyhyt kaikkien vaikutusten arvioimiseksi. Myös toimitilaratkaisujen eritahtisuus on vaikeuttanut käräjäoikeuksien vertailua.

Pöytäkirja LaVP 138/2022 vp

Selvityksestä ilmenee, että henkilöstön mielipiteet käräjäoikeuksien rakenneuudistuksesta vaihtelevat paljon. Kriittistä palautetta on saatu erityisesti Itä-Uudenmaan käräjäoikeudesta, joka on muodostettu yhdistämällä neljä käräjäoikeutta. Itä-Uudenmaan käräjäoikeus toimii edelleen ilman uudistuksen vaatimia toimitiloja.

Selvityksen mukaan toistaiseksi ei ole selviä merkkejä yksityisen palveluntarjonnan merkittävästä heikkenemisestä alueilla, joissa on lakkautettu käräjäoikeuden kanslia tai istuntopaikka. Kielellisten oikeuksien osalta tuodaan esiin kielitaitoisten käräjäsihteereiden rekrytoinnin haastavuus Uudellamaalla.

Selvityksessä päädytään yleisesti arvioimaan, että käräjäoikeuksien rakenneuudistuksen vaikutukset ovat jääneet vielä vähäisiksi. Pahimmat uhkakuvat eivät näytä toteutuneen, mutta toisaalta ei myöskään selviä merkkejä hyödyistä. Koronaviruspandemian aiheuttaman poikkeustilanteen ja käräjäoikeuksien lisäresursoinnin vuoksi uudistuksella tavoitellut taloudelliset säästöt eivät ole ainakaan vielä realisoituneet. Summaaristen asioiden keskittämisen arvioidaan kuitenkin toimivan pääosin hyvin.

Valiokunta on saanut selvityksestä asiantuntijalausunnot Tuomioistuinvirastolta ja Suomen tuomariliitolta. Tuomioistuinvirasto kiinnittää huomiota muun muassa kansliahenkilöstön suureen vaihtuvuuteen ja sen aiheuttamiin hankaluuksiin tuomioistuinten toimintaan. Vaihtuvuuden juurisyyinä virasto pitää kansliahenkilöstön matalaa palkkatasoa työmäärään ja tehtävien vaativuuden verrattuna. Myös Suomen tuomariliitto kiinnittää huomiota työntekijöiden vaihtuvuuteen ja sen aiheuttamaan kuormitukseen muille työntekijöille samoin kuin siihen, että rakenneuudistuksessa yhdistetyt käräjäoikeudet ovat joutuneet toteuttamaan mittavan uudistuksen ilman lisäresursseja.

Valiokunta kiinnittää huomiota tuomioistuinten toimintaedellytyksiin ja henkilöstön työhyvinvointiin ja jaksamiseen sekä viittaa vastikään antamaansa mietintöön oikeudenhoidon selonteosta (ks. LaVM 31/2022 vp ja siinä viitatus valiokunnan aiemmat lausunnot). Mietinnössä käsitellään muun muassa tuomioistuinlaitoksen rekrytointiongelmia (s. 8). Työmäärä ja sen vaativuus suhteessa palkkaan sekä määräaikaiset tehtävät karkottavat hakijoita, ja erityisesti kansliahenkilökunnassa vaihtuvuus on erittäin suurta.

Lakivaliokunta on oikeudenhoidon selontekoa koskevassa mietinnössään ehdottanut eduskunnan hyväksyttäväksi kannanottoehdotuksen, jonka mukaan eduskunta edellyttää hallituksen huolehtivan oikeudenhoidon toimintaedellytyksistä ja ryhtyvän välittömiin toimenpiteisiin oikeudenhoidon rahoitusvajeen korjaamiseksi lisäämällä olennaisesti oikeudenhoidon pysyviä määrärahoja selonteossa esitettyjen resurssitarpeiden perusteella vaalikaudet ylittävällä, kestäväällä ja pitkäjänteisellä tavalla. Selonteon käsittely eduskunnassa on tällä hetkellä vielä kesken.

Lakivaliokunnan mukaan käräjäoikeuksien rakenneuudistuksen toimivuuden ja vaikutusten seuranta on edellä esitetyn ja saadun selvityksen valossa aiheellista jatkaa. Seurannassa tulee jatkossakin kiinnittää erityistä huomiota eduskunnan lausumassa mainittuihin seikkoihin sekä tuomioistuinten toimintaedellytyksiin ja henkilöstön työhyvinvointiin. Valiokunta myös korostaa, että mittavien rakenne- ja muiden uudistusten onnistunut toimeen-

Pöytäkirja LaVP 138/2022 vp

pano ja toteuttaminen vaatii riittävää resursointia. Tähän tulee jatkossa kiinnittää entistä enemmän huomiota.

Merkitään selvitys saaduksi.

Asian käsittely valiokunnassa on päättynyt.

5. Muut asiat

Muita asioita ei ollut.

6. Seuraava kokous

Ilmoitettiin, että valiokunnan seuraava kokous on erikseen ilmoitettavana ajankohtana.

Pöytäkirjan vakuudeksi

Valiokuntaneuvos Marja Tuokila